

Davor Dragojević, glumac i jedini lutkarski reditelj u Crnoj Gori

Crnoj Gori potrebno profesionalno lutkarsko pozorište

- *Djeca imaju pravo na svoje pozorište.*
- *Djecu moramo da edukujemo od malih nogu. Oni treba da zavole pozorište. Na taj način će zavoljeti ne samo teatar, nego i muziku, slikarstvo i književnost.*

Razgovarala: *Slavojka Marojević*

Davor Dragojević, crnogorski glumac i na ovom prostoru jedini diplomirani lutkarski reditelj, skoro dvije i po decenije posvetio se pozorištu za djecu, kroz dramske i lutkarske predstave koje su rađene u Gradskom pozorištu Podgorica, nekadašnjem Dječijem pozorištu, ali i nezavisnoj produkciji za djecu. Diplomirao je lutkarstvo

na Nacionalnoj akademiji za teatarsku i filmsku umjetnost „Krstof Serafof“ u Bugarskoj 2008. godine. Stalni je član ansambla Dječijeg, odnosno današnjeg Gradskog pozorišta od 1993. godine. Najmlađa publika ga pamti po ulogama u predstavama: „Kamen ljubavi sa dna mora“; „Mala princeza“; „Petar Pan“; „Pepeljuga“; „Vilinska kočija“; „Novela od ljubavi“; „Tri musketara“; „Ženidba kralja Vukašina“; „Julija i Romeo“; „Tistu“; „Vuk i jarići“; „Pinokio“; „Bajka o ribaru i ribici“. Dragojević potpisuje i režiju komada: „Olovka piše srcem“ i „Čarobni kamen“ (Gradsko pozorište), „Bajka o lavljim zubima“, „Dječiji klovnovski kabare“, „Kuče koje nije umjelo da laje“, „Snežana i sedam patuljaka“ (nezavisna produkcija). Režirao je i dvije predstave u Nacionalnom lutkarskom pozorištu iz Tirane. Ovaj poznati glumac i reditelj osnivač je i „Međunarodnog festivala lutkarstva“, koji već pet godina u Podgorici i drugim gradovima Crne Gore, okuplja poznate umjetnike sa svih merdijana svijeta, u čijim ostvarenjima je do sada uživalo oko dvadeset sedam hiljada mališana.

U martu se decenijama sve pozorišne scene u svijetu ujedinjuju, jer se tokom ovog mjeseca širom planete obilježavaju tri značajna svjetska dana vezana za pozorišnu produkciju, od kojih se dva odnose na stvaralaštvo za djecu. Iako je zbog preuzetih repertoarskih obaveza Dragojević bio zauzet, rado se odazvao razgovoru na temu: „Dramsko stvaralaštvo za djecu u Crnoj Gori i njena pozicija u odnosu na razvijene pozorišne sredine“.

Produkcija za djecu u Crnoj Gori je toliko mala, u odnosu na broj djece, da je to već postalo zabrinjavajuće. Nekada je Gradsko pozorište, dok se zvalo Dječije pozorište, imalo u toku jedne godine četiri premijere za djecu, dvije lutkarske i isto toliko dramskih. Ta produkcija je privukla djecu i oni su imali naviku da idu u pozorište. Sa tim predstavama gostovali smo po cijeloj Crnoj Gori. Gradsko pozorište kao njegov nasljednik ima tri scene: Dramsku scenu za djecu, Lutkarsku scenu za djecu i Večernju scenu. Od tada se, nažalost malo predstava uradilo za Lutkarsku scenu. U posljednjih osam i po godina nijesmo uradili ni jednu lutkarsku predstavu za djecu uzrasta 3+. Posljednja predstava koju je Gradsko pozorište uradilo za za taj uzrast bila je predstava „Čarobni kamen“, (septembar 2008. godine), koju sam upravo ja režirao. S' obzirom na to da je naše Pozorište bilo prepoznatljivo po toj dječijoj sceni, nekako se više očekivalo tih naslova za djecu.

Pored glume i režije, stvaralački opus Dragojevića obilježila je i činjenica da je on inicijator i osnivač „Međunarodnog festivala lutkarstva“, jedinstvenog festivalskog ugođaja u Crnoj Gori, koji se u kontinuitetu organizuje već pet godina i za to vrijeme Festival je prerastao u prepoznatljivu međunarodnu smotru u pravom značenju riječi, jer okuplja stvaraoce iz svijeta i afirmiše rad za najmlađu publiku, ali i multikulturalnu saradnju. Značaj tog projekta prepoznalo je FAKT - Fond za aktivno građanstvo, koji je krajem prošle godine, Dragojeviću i Ljilani Burzan Nikolić, dodijelio nagradu za filantropiju „Iskra“, u saradnji sa Upravom za dijasporu, Privrednom komorom i uz podršku delegacije Evropske unije u Crnoj Gori

i fondacija: „Čano Koprivica“, „Braća Rokfeler“ i „Čarls Stjuart Mot“. Dragojeviću je jedini cilj u ovom projektu da što više djece uživa u pozorištu.

Sva djeca u Crnoj Gori, imaju pravo da uživaju u pozorišnim predstavama. Zbog toga sam, kao organizator i direktor „Međunarodnog lutkarskog festivala“ redovno slao pozive svim opštinama u Crnoj Gori, gdje za to postoje tehnički uslovi, da se igraju predstave. Odziv nije bio na očekivanom nivou. Mi redovno konkurišemo kod Ministarstva kulture za program „Razvoj kulture na sjeveru Crne Gore“. Organizator Festivala je nevladina organizacija i nemamo određen budžet. Svake godine krećemo od nule. Iznova konkurišemo na sve moguće konkurse. Idemo kod naših prijatelja, koji su igrom slučaja u tim firmama koje mogu da odvoje sredstva i da se pojave kao sponzori. Grad Podgorica je prepoznao kvalitet Festivala i već od prošle godine imali smo, da tako kažem ozbiljniju pomoć, od 5 000 eura. I Ministarstvo kulture je za održavanje Festivala prošle godine izdvojilo sedam hiljada eura. To je već pokazatelj da taj Festival uživa reputaciju i da smo našim radom stekli povjerenje. Riječ je o ozbiljnom događaju. Do sada su se na Festivalu igrale predstave iz: Bugarske, Čilea, Makedonije, Slovenije, Albanije, Bosne i Hercegovine, Kine, Brazila, Meksika, Ukrajine, Poljske, Srbije, Turske i Izraela. Nažalost, prošle godine na Festivalu nije bilo predstave iz Crne Gore. Predstave sa repertoara svih pet festivalskih izdanja igrale su se i na scenama van Podgorice. Željeli smo da i djeca u drugim crnogorskim sredinama, u kojima nemaju priliku da gledaju predstave, osjete čari pozorišta, da vide nešto novo i da osjete koliko je lijepa pozorišna umjetnost. To je bio naš prvi i jedini cilj. Poznato je da se ulaznice ne naplaćuju! Festivalne predstave, pored podgoričkih mališana, odgledala su i djeca u još šesnaest gradova u Crnoj Gori (Herceg Novi, Kotor, Tivat, Petrovac, Ulcinj, Tuzi, Cetinje, Danilovgrad, Nikšić, Kolašin, Mojkovac, Bijelo Polje, Rožaje, Petnjica, Berane i Andrijevica). Cilj nam je da djeca iz svih gradova Crne Gore, odgledaju makar po jednu predstavu. Mi ne možemo sami sve to da isfinansiramo, zato želimo da ostvarimo saradnju sa svim opštinama, a za dobrobit djece.

Poznato je da se u razvijenom dijelu Evrope, kroz programe „Kreativna Evropa“ posebna pažnja posvećuje širenju publike, odnosno njenom podmlađivanju i stvaranju. Sa nivoa resornog Ministarstva, nedavno su najavljeni isti ili slični

projekti. Da bi ta kulturna politika u tom segmentu zaživjela, da li je neophodno tzv. sistemsko djelovanje?

Potpuno sam saglasan da to pitanje treba sistemski riješiti kroz institucionalizaciju stvaralaštva za djecu i mlade. Tu inicijativu treba da pokrene Ministarstvo kulture Crne Gore, kako bi se kultura i umjetnost u Crnoj Gori, ravnopravno ponudila svojoj djeci, bez obzira u kom dijelu države oni žive. Navešću primjer: Gradsko pozorište ima predstave koje mogu da se izvode u svim krajevima Crne Gore. No, sve to košta: prevoz, dnevnice, putni troškovi i druge obaveze koje po zakonu Pozorište mora da ispuni. Sredstva koja su potrebna da se sve to realizuje, zajednički mogu da obezbijede Ministarstvo kulture Crne Gore, opštine u kojima bi se odigravale predstave i privredni subjekti. Vjerujem da ima ljudi u Ministarstvu koji o tome itekako vode računa.

Djecu moramo da edukujemo od malih nogu. Treba da se borimo da zavole pozorište. Na taj način će zavoljeti ne samo teatar, nego i muziku, slikarstvo i književnost. U tom slučaju neće se dešavati, kao što nam se i događa, da odrasli ljudi dođu u pozorište sa naočarima za sunce i uz to telefoniraju, šušćaju kesicama i jedu dok traje predstava. To je produkt toga što na vrijeme nijesu išli u pozorište i nijesu naučili pravila ponašanja u pozorištu. Ako oni od malih nogu saznaju sve o pozorišnom bontonu, vjerujem da budućnost te djece i njih kao odraslih ljudi, će biti sasvim drugačija.

Teatrološka istraživanja profesora dr Radoslava Lazića govore da je lutkarstvo u našoj državi začetio još davne 1829. godine, kada je u Kotoru izvedena prva lutkarska predstava. Profesor Lazić, dalje tvrdi da je u mnoštvu javnih oblika „narodnog teatra, lutka i lutkarstvo lutkarstvo, zauzimali primjereno mjesto i samom činjenicom, da je kult djeteta i djetinjstva predstavlja visoku etičku vrijednost narodne tradicije“. On zaključuje da se s obzirom na značaj pozorišne tradicije u Crnoj Gori, osjeća potreba za osnivanjem jedinstvenog i reprezentativnog repertoarskog, profesionalnog lutkarskog teatra u ime prava najmlađih, kako on kaže, „na sopstvenu umjetnost i estetsko vaspitanje za ostvarivanje pozorišne kulture u cjelini u Crnoj Gori“.

Profesor Lazić je veliki stvaralac. On je posvetio cio svoj život lutkarskoj umjetnosti. Mnogo knjiga je o tome objavio. Imam čast da mi je profesor Lazić prijatelj, ali u tom istraživanju

...Pozorište...

nije naveo, a veoma je važno: u lutkarsko pozorište ubraja se i maska... Kad to kažem imam u vidu činjenicu da je Crnoj Gori nađena statua glumca sa maskom još iz perioda Duklje. To govori da je nekad ovdje, u staroj Duklji, bilo pozorište i da se igralo sa maskama. To bi se moglo nazvati i

Ibragimov (jedan od najpoznatijih lutkarskih reditelja u Rusiji) izjavom da ćemo ući u Ginisovu knjigu rekorda, kao jedina država u Evropi koja nema lutkarsko pozorište. Kada govorimo o institucionalizaciji lutkarskog pozorišta, moramo imati u vidu i činjenicu da u Crnoj Gori ne postoji

„Čarobni kamen“ / Gradsko pozorište Podgorica

pretečom lutkarskog pozorišta na ovim prostorima. Naravno i kroz srednji vijek, ako govorimo o teritoriji Crne Gore, gledano sa aspekta današnjih granica, postojali su neki elementi lutkarskog pozorišta, pogotovo u našem primorju gdje su se stvarale te pučke svečanosti i gdje se tu mogu pronaći prapočeci lutkarstva. Ali, u svakom slučaju, popuno sam saglasan sa profesorom Lazićem, da je Crnoj Gori neophodno profesionalno lutkarsko pozorište. Mogu da vam kažem da smo mi na ovim i širim prostorima jedinstveni po tome što nemamo profesionalno lutkarsko pozorište. Na račun toga se našalio i reditelj „Bajke o ribaru i ribici“, Evgeny

ni profesionalno dramsko pozorište za djecu. U Kotoru se pokušava, na sve moguće načine, da se osnuje profesionalno pozorište za djecu, što bi bilo jako važno za crnogorsku kulturu i za stvaralaštvo za djecu. Svi smo svjesni da možda ili nema dovoljno novca, ili dovoljnog razumijevanja za to. O institucionalizaciji dječijeg i lutkarskog pozorišta konačno moramo ozbiljno razmišljati, ako želimo da imamo jednu kulturnu naciju.

Ne čini li Vam se da ocjena – „nemamo dovoljno sredstva za dječije pozorište“, nije opravdanje, posebno kada smo svjedoci da taj isti iznos novca koji je potreban za profesionalno dječije

i lutkarsko pozorište se uloži u nešto što nema budućnost za našu djecu i omladinu?

Ne želim da prihvatim izgovore da nema novca kada su naša djeca u pitanju. Moramo da nađemo izvore finansiranja. Moramo sve učiniti da našu djecu i omladinu naučimo da cijene kulturu i umjetnost uopšte, jer je to veoma važno za njihovo odrastanje. Kada smo osnovali Festival lutkarstva, naš moto je bio da djeca u Crnoj Gori moraju da čuju neki drugi jezik i da vide neku drugu kulturu. Jedino na taj način će znati da cijene svoj jezik i svoju kulturu. Ima ona čuvena: „Ko hoće, nađe način – ko neće nađe izgovor“. Ne smije da nam bude izgovor: „Nema novca“. Moramo zajednički da se borimo. Naravno ne u vidu protesta, ucjena ili tome slično. Ja sam uvijek za neku lijepu riječ, jer ona može mnogo više da uradi, nego li bilo koja vrsta ucjene i protesta. Mi koji se bavimo pozorištem za djecu moramo da budemo uporniji u svemu tome. Vjerujem da možemo naći način da se povuku pravi potezi, kao što je osnivanje profesionalnog lutkarskog pozorišta u Crnoj Gori.

Stvaralaštvo za djecu je poziv koji Vas u potpunosti ispunjava. Tradicionalni lutkarski teatar danas je rijetkost i uglavnom se tiče tog pozorišta za djecu.

Svoj posao radim sa velikom ljubavlju i da nemam toliko ljubavi za ovaj poziv, siguran sam da ga ne bih kvalitetno radio. Jednu lutkarsku predstavu čini tim: dramaturg, scenograf, kreator lutaka, dizajner svjetla, kompozitor... Na reditelju je da njihov rad objedini i da napravi jednu umjetničku formu.

A onda kod nas nastaje problem – izrada lutaka. Mi u Crnoj Gori školovanog kadra za to nemamo. Prosto ljudi koji bi željeli da izuče zanat za majstora marionete. Ali kako neko da uloži svoj trud i svoje znanje, a na kraju nema gdje te lutke da pokaže i nema za koga da radi? To bi, priznaćete, bilo jako pogrešno. Da je sve to na drugim osnovama postavljeno možda bi tu bilo interesa da školujemo kreativne mlade ljude, koji bi se siguran sam, okrenuli tom poslu, jer bi znali da od toga mogu da žive. Lutke za naše predstave izrađuju u Bugarskoj, Slovačkoj, Srbiji...

Da postoji profesionalno lutkarsko pozorište u Crnoj Gori, naravno da bi bila potreba da se pošalju i mladi glumci na specijalizaciju. Ali, ako se radi jedna lutkarska predstava u dvije godine, onda to nema smisla. Reditelji koji dođu kod nas, opredijele se za tip lutke koju žele da rade i onda su oni ti neki edukatori, koji te mlade glumce up-

ućuju u čari lutaka. Bilo bi naravno, značajnije da oni to nauče od profesora sa Akademija, bez obzira na to da li je u pitanju Bugarska, gdje sam ja studirao, ili je u pitanju Češka, ili Rusija, kao tri najpoznatije evropske lutkarske škole. Imali bi što tamo da nauče, od tehnologije izrade, do vođenja lutaka i svega što je potrebno za jednog umjetnika koji se bavi lutkarskim pozorištem. Ali, ako nemaju priliku da to primijene u praksi, onda je je to Pirova pobjeda. Nijesam siguran da je to pravi put. Da! Ako pravimo Lutkarsko pozorište. Da! Ako pravimo više lutkarskih predstava. To je već druga priča.

Kroz predstave za djecu mladi glumci apsolutno mogu pokazati svoj talenat, jer nije ništa lakše glumiti za djecu, u odnosu na glumu za odrasle. Naprotiv! Negdje su jednog umjetnika pitali: „Kako je to glumiti za djecu?“ On im je odgovorio: „Glumiti za djecu je isto kao za odrasle, samo malo teže“. Navešću primjere: Andrija Milošević je prvu predstavu odigrao u Dječijem pozorištu u Podgorici. Bio je na drugoj godini Akademije i igrao je glavni lik u „Noveli od ljubavi“. U toj predstavi je pokazao svoj talenat, koji je neosporan. Jelena Simić, u ovom trenutku je prva među našim mladim glumcima, pokazala je nevjerovatan talenat upravo u predstavama za djecu. Igrala je Pinokia, Strašila („Čarobnjak iz Oza“), Ludu iz „Mačora u čizmama“, a sad igra Juliju u predstavi „Romeo i Julija“.

Sa naše Akademije na Cetinju izlaze kvalitetni glumci koji su vrlo talentovani, radni i vrijedni. Apsolutno sam za to da naša Akademija na Cetinju i dalje treba da nastavi da proizvodi dobre i kvalitetne glumce. Imamo dobre profesore, od kojih studenti imaju što da nauče. Da bi se u Crnoj Gori razvijala dramska umjetnost neophodno je uposliti te mlade, talentovane glumce koji izlaze sa naše Akademije. A to je moguće jedino otvaranjem novih profesionalnih pozorišta u Crnoj Gori. Ova priča me tjera na razmišljanje da se recimo u Herceg Novom i Bijelom Polju osnuje profesionalna pozorišta, da se u Kotoru osnuje pozorište za djecu, da u Nikšiću bude više glumaca, a ne samo da imamo CNP, Gradsko i Kraljevsko pozorište „Zetski dom“. U tom slučaju imali bismo bolju i veću produkciju, a istovremeno bi zaposlili mlade i talentovane umjetnike. Često se čuje: „Crna Gora je mala sredina. Mnogo je glumaca, producenata, dramaturga izašlo sa Akademije“. Ja tvrdim suprotno. Nije! Bilo bi dobro da ih ima još više.